

Alle levens in dit huis zijn pijnlijk en

lachwekkend tegelijk

‘Augustus: Oklahoma’ is een groots, filmisch familie-epos. Op toneel komen drie generaties langs en in elke ruimte van het decor speelt zich een ander gezinsdrama af. Foto Leo van Velzen

Toneel

Theater Augustus: Oklahoma van De Utrechtse Spelen. Gezien: 1/5. Inl: deutchrechtsspelen.nl ●●●●○

Door HERIEN WENSINK

Een groots, filmisch familie-epos, dat is *Augustus: Oklahoma* bij de Utrechtse Spelen in de regie van Antoine Uitdehaag. Op toneel komen drie generaties langs – vier als je de ouders van stamoudsten Beverly en Violet Weston meetelt. De wrede omstandigheden van hun opvoeding komen weliswaar alleen in woorden voorbij, maar ze zijn vele jaren later nog van invloed. De vloek van hun jeugd werkt vele generaties door.

In de epiloog van *August: Osage County* (2007) van de New Yorkse toneelschrijver Tracy Letts overziet Beverly Weston bitter zijn leven. Onderuitgezakt in zijn stoel; een knoop van zijn beduimelde blouse open; een stukje van zijn bleke, bejaarde buik onthuld. Met een fles in de hand beziet hij zijn huwelijk. Veel goeds is daar niet meer over te zeggen: „Mijn vrouw slikt pillen, en ik drink.” Als zijn bedlegerige vrouw Violet zich wankel bij hem voegt, blijkt hun verbintenis inderdaad een grimmige lijdensweg; wat zouden ze er graag van verlost zijn. Maar Beverly blijft leven, en Violet wil ook maar niet dood. Dus vertrekt Beverly; op een dag is hij plots verdwenen.

In haar hulpeloosheid, die nog eens wordt vergroot door haar pillenverslaving, roept Violet de hele familie bij elkaar: haar drie dochters, Barbara, Ivy en Karen en hun ahang, haar zus Mattie Fae en haar man. Het is de opmaat voor een familietragedie van epische proporties – de complete onttakeling van meerdere gezinnen tegelijk. Maar intussen valt er gelukkig heel wat te lachen. *Augustus: Oklahoma* is familiedrama en pikzwarte komedie in één.

Niek Kortekaas ontwierp een complete villa op toneel, waar zich in elk van de zes (!) verschillende ruimtes steeds weer een ander gezinsdrama afspeelt. Dan weer is de ene, dan weer de andere ruimte verlicht, zo aandacht vragend voor de handeling. Wanneer gewisseld wordt van scène, gaat het licht uit en klinkt een soundtrack als van een film. Als de

Waagstuk DUS

Artistiek directeur Jos Thie van de Utrechtse Spelen heeft zich ten doel gesteld met zijn gezelschap 100.000 bezoekers per jaar te trekken en 50 procent eigen inkomsten te genereren – waar Zijlstra van gesubsidieerde gezelschappen 17,5 procent eist. Met grote producties als *Augustus: Oklahoma*, toegankelijk, kwalitatief hoogstaand theater dat een breed publiek trekt, moet het gewenste niveau in 2012 zijn behaald – die ambitie is vastgelegd in het beleidsplan. Met de inzet van bekende komieken als Loes Luca en Tom de Ket moet mede een groot publiek worden bereikt. Met *Augustus: Oklahoma* hoopt DUS 25.000 bezoekers te trekken.

verhalen in de verschillende ruimtes door elkaar gaan lopen, ontstaat een razend knap gecomponeerde mozaïekvertoning, zoals op toneel niet vaak is vertoond.

De met een Pulitzer en een Tony Award bekroonde tekst van Letts snijdt een aantal grote, pijnlijke thema's aan. Een moeder (Mattie Fae, gespeeld door Loes Luca), die haar zoon verachtelijk vindt. Een goedbedoelende sul van een vader (een prachtige Peter Bolhuis), die diezelfde zoon zo pampert dat hij hem eigenhandig slap houdt. Een puberdochter die door het overspel van haar vader een ongezonde interesse ontwikkelt in seks. Karen die bij haar verloofde blijft, al zit die liever aan kleine meisjes. En Violet die zus Mattie Fae de affaire met haar man stilzwijgend vergeeft, omdat zij ooit de klappen van hun gewelddadige stiefvader opving.

Alle levens in dit huis zijn pijnlijk. Een lethargische Tjitske Reidinga als Ivy gaat gebukt onder de teleurstelling. De levenslange vernedering van haar moeder maakten van haar een lijdzame, verontschuldigende vrouw, die zichzelf het liefst zou laten verdwijnen. Marie-Louise Stheins als Barbara is door de deceptie verstand. Ook de levens van de anderen kenmerken zich door gefnuikte ambities en verloren hoop.

De bitterzoete tekst van Letts is verdienstelijk bewerkt door Uitdehaag en Ger Apeldoorn, met een aantal hilarische uitschieters. Stheins heeft de beste tekst. Als haar man (Peter Blok), die een affaire heeft met een studente, zich beklagt over haar bitterheid: „Daar had je aan moeten denken voor je Pipi Langkous begon te palen”. Stheins speelt Barbara hard en hoekig; zij is afgewezen echtgenote, afgunstige moeder én rancuneuze dochter ineen. Soms is haar spel misschien wat eindimensionaal, maar dat typeert ook haar personage. Met complexe emoties heeft zij moeite. Al is het pijnlijk hoe haar man haar verlaat, je begrijpt hem ook wel een beetje. Zeker als ze daarna in haar verbittering razendsnel in haar moeder verandert.

Augustus: Oklahoma is een realistische vertelling in een klassieke, verhalende vorm. Dat zou saai kunnen zijn, maar het ingenieuze decor, de knappe compositie en het superieure spel van vrijwel alle acteurs voorkomen dat. Reidinga, Blok en Bolhuis zetten stuk voor stuk pijnlijk levens-echte, even komische als ontroerende personages neer. Roos Ouwehand geeft als Karen blijk van komisch talent, en de jonge Merle Minjon is een overtuigend irritante puber: brusk, onhandig, bot, onzeker, explosief.

Maar de absolute sensatie is Ria Eimers als Violet. Intens gemeen, vol zelfbeklag, manipulatief en meedogenloos voor haar naasten. Eimers maakt het weliswaar onmogelijk om sympathie voor Violet te voelen, en ze speelt af en toe wat al te veel op de lach, maar als haar spel raak is, dan levert ze ook voltreffers: messcherp, spijkerhard, vervuld van inktzwart cynisme en zonder enig erbarmen. Haar dochters dulden haar volstrekt intolerabele gedrag, maar als zij hen maar blijft vernederen, trekken ze zich een voor een terug uit haar huis en haar leven.

En dan is Violet alleen. Als ze zich alleen in het huis voortbeweegt volgt toch nog de ontroering. Ze loopt waar daarvoor nog muren waren; hun huis, haar leven is ingestort, weggevaagd, en zij heeft dat zelf gedaan. Met haar geschiedenis kon dat ook bijna niet anders. Letts determinisme stemt somber. Maar dat die in deze overweldigende vorm tot ons komt, is een troost.